

УДК 371(410)

Джурило Аліна Петрівна, науковий співробітник

Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України (м. Київ)

**ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ДОСВІДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ІЗ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В
УКРАЇНІ**

Анотація. Стаття присвячена проблемі забезпечення якості загальної середньої освіти у Великій Британії. У статті розглядається тлумачення терміну «якість освіти», визначаються найбільш ефективні механізми її забезпечення у Великій Британії та даються рекомендації, щодо використання позитивного досвіду для поліпшення рівня якості шкільної освіти в Україні.

Ключові слова: якість освіти, загальна середня освіта, Велика Британія, Україна.

Аннотация. Статья посвящена проблеме обеспечения качества общего среднего образования в Великобритании. В статье рассматривается толкование термина «качество образования», определяются наиболее эффективные механизмы ее обеспечения в Великобритании и даются рекомендации относительно использования положительного опыта для улучшения уровня качества школьного образования в Украине.

Ключевые слова: качество образования, общее среднее образование, Великобритания, Украина.

Annotation. The article is devoted to the problem of ensuring the quality of secondary education in Great Britain. The article deals with the interpretation of the term "quality education", the author determines the most effective mechanisms for its enforcement in Great Britain and makes recommendations regarding the using of positive experiences to improve the quality of school education in Ukraine.

Key words: quality of education, secondary education, Great Britain, Ukraine.

Вступ. Проблема якості освіти з кожним роком стає все більш актуальною. Особливо гостро це питання стоїть у країнах з високим рівнем

ринкових відносин, де конкурентна здатність держави є запорукою її процвітання. Все частіше освітні установи теж класифікуються як об'єкти економічного простору, що вступають у жорстку конкурентну боротьбу за споживачів своїх товарів та послуг. В свою чергу останні розглядаються як клієнти, увагу яких потрібно привертати якістю наданих послуг.

Україна не є винятком у цьому питанні. Хоча ринкова спрямованість освіти у нашій країні має не такий довгий шлях, а темпи цього процесу є значно повільнішими, у порівнянні із країнами Заходу, наша держава теж прагне до забезпечення якості на всіх ланках освіти та її економічної ефективності. З цієї точки зору здобутки зарубіжних країн у галузі забезпечення якості освітніх послуг, особливо Великої Британії, чия система освіти пройшла перевірку часом і вважається однією з найкращих у світі, мають велике значення та потребують аналітичного осмислення з метою використання в національних умовах.

Формулювання мети статті та завдань. Мета та завдання статті полягають у визначенні сутності поняття «якість освіти», розкритті особливостей її забезпечення у Великій Британії та перспективності використання позитивного досвіду із забезпечення якості загальної середньої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу статті. У Великій Британії проблема якості освіти привернула до себе увагу у 50-60 роках, коли після Другої світової війни Велика Британія із колоніальної імперії перетворюється у Британську Співдружність. Даний процес призводить до поглиблення західноєвропейської інтеграції, що вимагає забезпечення високої якості та конкурентоспроможності британської економіки, та потребує великих капіталовкладень не лише у виробництво, але і в освітню галузь Великої Британії. Остання з тих пір починає розглядатися як основний інструмент соціальної політики.

На жаль (чи на щастя), не існує єдиної та простої відповіді на питання «Що таке якість освіти?». Ми визначаємо це поняття як динамічну та постійно

мінливу концепцію освіти. Конкретика відповіді залежить від того, хто задає це питання і які його погляди на цілі освіти.

Серед різних цілей освіти можна виділити: формування нації та держави, що ґрунтуються на певних цінностях, ідеології або релігійних переконаннях; збереження або зміна традиційних цінностей і міфів; досягнення глобальної економічної конкурентоспроможності; забезпечення індивідуальної зайнятості або економічної стабільності; збереження сімейних і суспільних цінностей; підтримка прав людини і миру в усьому світі. Вибір певній мети або її інтерпретація також залежить від конкретної суспільної групи, якій ми адресуємо наше запитання: школярі, батьки, школа, місцева спільнота, держава чи світ в цілому. У кожної з цих груп є своє власне розуміння про якість освіти:

- *для учнів* якість може бути визначена в термінах оцінок, привабливості змісту навчальних предметів і навчання або корисності шкільної освіти для отримання роботи;
- *для батьків* якість може бути визначена в термінах збереження певних цінностей, вкладу в сімейні традиції, гарантій трудової зайнятості;
- *для школи* якість пов'язана з успіхом її випускників, з тим, чи може учень перейти на наступний щабель навчання, або з результатами, показаними учнями при проведенні національних іспитів і тестів;
- *для місцевого співтовариства* якість може бути визначена в термінах підтримки цінностей місцевої громади, рейтингу школи в національних іспитах або числа випускників, добре освічених і підготовлених;
- *для країни* якість, як правило, пов'язана з формуванням національної згоди навколо деякої політичної філософії чи релігії, збереженням або переосмисленням національної історії, досягненням конкурентоспроможності в глобальній економіці;
- *на міжнародному рівні* якість розглядається як можливість забезпечення мирного співіснування і формування співпричетності до світової спільноти.

Також потреби та очікування щодо освіти значно різняться навіть у жителів однієї країни або представників однієї спільноти – бідних чи багатих, які живуть в місті чи в сільській місцевості, які мають релігійні або світські погляди.

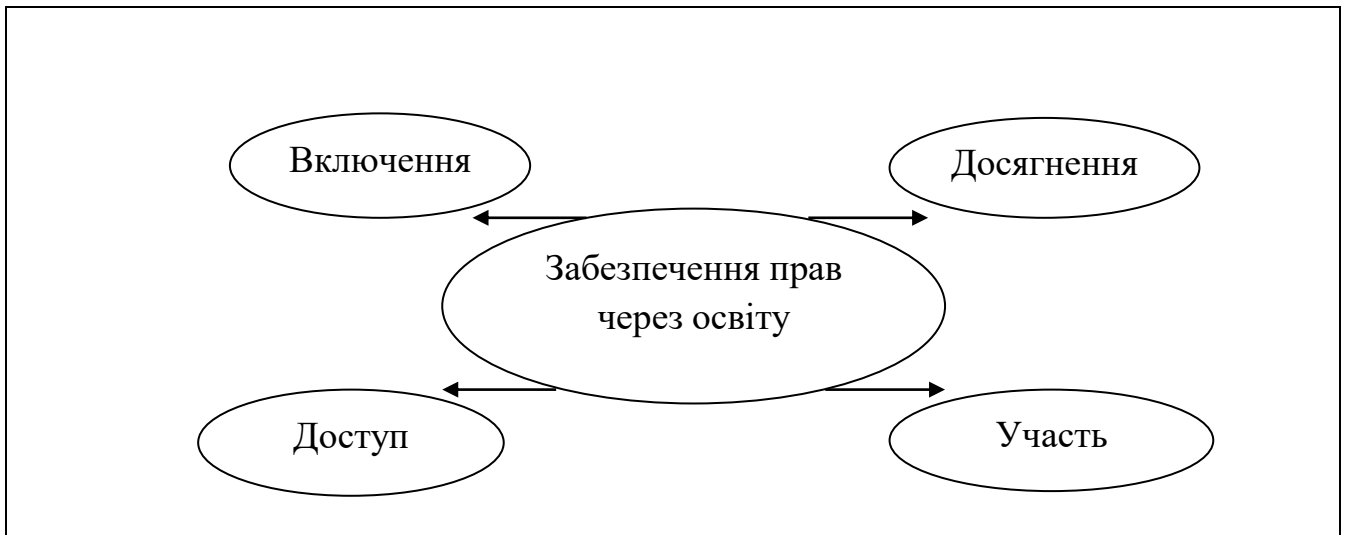
Існує багато різних описів і визначень терміна «якість освіти», кожне з яких намагається врахувати конкретні особливості та відмінності, визначені вище. Ми беремо в якості основи для розуміння і подальшого викладу таке трактування: **якість освіти** показує, наскільки добре учень досягає успіху в кожній з наступних областей: реалізація свого повного потенціалу, вміння жити і працювати з гідністю, поліпшення якості власного життя, прийняття поінформованих рішень і безперервна освіта.

Важливість забезпечення якості освіти отримує все більш широкого визнання, але, що стосується питання про те, що ж означає ця концепція на практиці, думки розходяться. Тим не менш, в основі більшості спроб дати характеристику якості освіти лежать два принципи:

1. Одним із показників якості системи освіти є ступінь забезпечення когнітивного розвитку дитини (що традиційно оцінюється в багатьох країнах);
2. Наріжним каменем є роль освіти у справі просування спільних цінностей та забезпечення творчого та емоційного розвитку (ступінь досягнень цих цілей оцінити набагато складніше).

В рамках національної програми Великобританії «Кожна дитина важлива» (EveryChildMatters, 2003) реалізується нова парадигма – забезпечення прав людини через освіту (EducationJustice).

Рисунок 1.

У поняття «забезпечення прав людини через освіту» або «справедливість в освіті» є чотири складові – *рівний доступ* (для всіх дітей і молодих людей до освіти, що відповідає їх потребам і прагненням); *включення* (всіх дітей в рамках системи, здатної задовольнити індивідуальні потреби кожної дитини); *досягнення* (тобто можливість для всіх дітей і молодих людей повністю реалізувати свої навчальні та соціальні можливості); *участь* (дітей, батьків, інших зацікавлених сторін у процесі прийняття рішень). Якісна освіта дозволяє забезпечити кожній дитині найкращі стартові умови для того, щоб в майбутньому вона стала успішною. Критерій хорошої освітньої системи (її високої якості) – це міра, в якій найменш забезпечені члени суспільства мають можливість досягти успіху.

Ефективним механізмом забезпечення якості шкільної освіти у Великій Британії є комплексний підхід у формуванні освітнього середовища, що ґрунтується на поєднанні формальної, неформальної та інформальної освіти.

Формальна освіта – ієрархічно структурована, розділена на часові етапи освітня система, що забезпечує отримання знань і навичок у стінах формальних освітніх інститутів від школи до вузу.

Неформальна освіта – організація пізнавальної діяльності за рамками традиційної освітньої системи з використанням таких форм, як додаткова освіта, курси, тренінги, навчання на робочому місці та ін.

Інформальна освіта – спонтанна, освіта в певному середовищі (сім'я, вулиця, неформальна комунікації з друзями, сусідами і колегами, музеї, бібліотеки, ЗМІ), яка по суті своїй є навчанням впродовж життя.

Школи повинні навчитися використовувати освітній потенціал навколишнього середовища, організовуючи навчальний процес поза стінами школи і формуючи у своїх учнів навички самостійного навчання. Держава повинна створювати умови для виникнення і функціонування різноманітних освітніх «майданчиків» і центрів знань.

У багатьох випадках успіх реформ і змін в освітньому напрямку залежить від методів, які застосовуються в управлінні освітою. Навряд чи можна знайти універсальну модель ефективного управління, що підходила б для всіх, адже специфічні умови кожної країни сильно впливають на набір використовуваних методів і стратегій. Однак досвід Великобританії показує, що існують методи і підходи, які з великим ступенем впевненості можна назвати доцільними та перспективними для використання їх на теренах вітчизняної освіти

Орієнтація на результат. Головною тенденцією, яка склалася у Великобританії в останні 10-15 років, є перехід до управління, що зорієнтоване на результат (на відміну від управління, зорієнтованого на ресурси і процес). Високий рівень ресурсного забезпечення далеко не завжди є причиною високих навчальних результатів і, навпаки, високі результати можуть досягатися за рахунок вмілого використання обмежених ресурсів.

«Хороша» школа вже більше не визначається як школа, що має прекрасне ресурсне забезпечення, таке, як достатня кількість високо кваліфікованих і добре оплачуваних вчителів, невеликі за кількістю учнів класи, різноманітне обладнання, добре оснащені бібліотеки, різні навчальні матеріали, доступ до мережі Інтернет та інформаційних технологій. По-справжньому «хороша» школа визначається своїми результатами, а не ресурсами.

Планування політичних рішень. Орієнтація на результат вимагає вміння визначати чіткі досягнення і розробляти систему заходів щодо їх досягнення, що неможливо без ефективною системи планування проєктів та програм.

Розробникам і виконавцям політичних рішень потрібно вміти проводити дії, що лежать в основі ефективного планування і реалізації проектів і реформ:

- залучення широкого кола зацікавлених сторін;
- проведення суворого аналізу на основі точних даних;
- визначення чітких вихідних показників, спираючись на які, буде проводитися моніторинг та оцінка ефективності та впливу проекту;
- забезпечення формування логічної, технічно обґрунтованої і практично здійсненої стратегії реформування;
- співставлення реформи з тим, що відомо про «політичну економію» в місцевому контексті;
- висування ясних припущень і оцінка ризиків, пов'язаних із застосуванням стратегій;
- планування розвитку людського потенціалу та формування стійкості, щоб задовольнити потреби, які виникнуть з часом при проведенні реформи.

Підготовка кадрів. Планування і реалізація політичних рішень вимагає належного кадрового забезпечення. У Великій Британії управлінці мають підготовку в області освітнього менеджменту. Ця підготовка забезпечується в університетах в рамках спеціалізованих магістерських та докторських програм. За рахунок курсів підвищення кваліфікації та традиційних програм перепідготовки.

Розподіл відповідальності. Чіткий розподіл повноважень та відповідальності між різними рівнями освіти – від національного міністерства до школи – стає ще одним важливим елементом системи ефективного управління. Зміщення акценту з широкого охоплення освітніх послуг на питання забезпечення їх якості потребує переходу до децентралізованої моделі освіти. Політика централізованого управління та контролю дозволяє успішно вирішувати завдання розширення доступу освітніх послуг. В умовах орієнтації на вимоги споживачів та підвищення якості освіти ключовою стратегією є надання школам та муніципалітетам самостійності в розробці та реалізації

конкретних дій. Як наслідок, вдається приблизити постачальників послуг до споживача, підвищити вимоги до якості роботи шкіл та місцевих влад.

Разом з тим децентралізована система управління потребує чіткого розподілу відповідальності та повноважень між усіма суб'єктами на різних рівнях освіти – між учителями та адміністрацією школи, між школами та місцевою владою, між місцевою владою та регіональними і муніципальними відомствами.

Автономія і підзвітність. Самостійність шкіл та муніципалітетів реалізується на практиці через надання широкої автономії, що дає право приймати рішення з усіх питань освітньої політики – найм викладачів, визначення цілей і пріоритетів розвитку, вибір методів навчання, планування і розпорядження бюджетом. Усі прийняті рішення мають бути відповідальними, тому поряд з автономією використовується принцип підзвітності.

Підзвітність означає вимогу обов'язкової відповідальності шкіл / органів управління освітою перед громадськістю за результатами своєї діяльності. Підзвітність забезпечується через поєднання різних процедур як внутрішньої та зовнішньої оцінки: від самооцінки до національної інспекції. Автономія школи та підзвітність перед громадськістю і місцевою спільнотою – відмінна особливість системи управління Великої Британії.

Довіра до шкіл. Створення атмосфери довіри до школи з боку високопоставлених органів влади, що присутня в освітній системі Великобританії – це найбільш ефективна стратегія, яку можна порекомендувати для використання в найрізноманітніших освітніх системах. До числа практичних заходів щодо реалізації даної стратегії відносяться: виявлення та поширення кращих практик; організація горизонтальної кооперації між школами та вчителями; опора при проведенні інспекції на проблеми, виявлені самими школами в процесі самооцінки; система консультаційної підтримки шкіл для подолання виявлених проблем; спеціальні програми підтримки відстаючих освітніх установ.

Висновки. Підсумовуючи все вищезазначене, робимо висновок, що досвід Великої Британії із забезпечення якості загальної середньої освіти є дуже перспективним для використання в Україні. Найбільш ефективним ми вважаємо запозичення наступних механізмів: визначення державних стандартів усіх рівнів загальної середньої освіти; визначення змісту загальноосвітньої підготовки і відповідних базових дисциплін, впровадження інтегрального і варіантного принципів навчання; подовження терміну навчання у початковій школі мінімум до п'яти років; реформування структури загальноосвітніх навчально-виховних закладів відповідно до рівнів освіти та потреб регіонів; кооперація загальноосвітніх навчально-виховних закладів із вищими навчальними закладами; розвиток мережі загальноосвітніх навчально-виховних закладів, заснованих на різних формах власності; формування мережі навчально-виховних закладів з дво-трирічними термінами навчання загальноосвітнього, профільного (спеціалізованого) та професійного спрямування; наукове та методичне забезпечення загальної середньої освіти, підготовки і впровадження нових навчальних планів і програм, підручників, посібників тощо; проведення науково-дослідної та експериментальної роботи щодо впровадження педагогічних інновацій, інформатизація загальної середньої освіти; впровадження у загальноосвітніх навчально-виховних закладах психологічної та соціально-педагогічної служб; розроблення науково обґрунтованих методик оцінки якості діяльності навчально-виховних закладів та педагогічних працівників; забезпечення ЗНЗ висококласними педагогічними кадрами; регулярна державна атестація та акредитація загальноосвітніх навчально-виховних закладів усіх типів незалежно від форм власності.

Література:

- 1. Assessment for Learning: 10 principles. Research-based principles to guide classroom practice. Assessment Reform Group, 2002.*
- 2. Background Note on Quality Education based on the Education for All Global Monitoring Report 2008. UNESCO, 2008.*

3. *Global Campaign for Education. A quality education for all: Priority actions for governments, donors and civil society, briefing paper, May 2002.*
4. *Hawker David. Assessing the quality of learning outcomes in secondary education Khanty-Mansiysk Education Conference, October 2007.*
5. *How the world's best-performing school systems come out on top. McKensey&Company, 2007.*
6. *Ingram George M. Quality education – What is it and Who decides?*
7. *Pigozzi Mary Joy. Quality education - a UNESCO perspective, 2004.*
8. *Postlethwaite T.N.. Monitoring educational achievement. UNESCO: International Institute for Educational Planning, 2004.*
9. *Stephens David. Quality of Basic Education, paper prepared for UNESCO EFA Monitoring Report Team, November 2003.*
10. *UNESCO. Draft paper for 2005 Global EFA Monitoring Report, 2004.*
11. *UNICEF. Defining Quality in Education, working paper, June 2000.*
12. *Webber Stephen. Stakeholders and Education Policy: Trends and Challenges. Khanty-Mansiysk Education Conference, October 2007.*